

УДК 316.346.36:378(477)

Микола Миколайович САППА,

професор кафедри соціології та психології факультету № 6

Харківського національного університету внутрішніх справ,

доктор соціологічних і кандидат фізико-математичних наук, професор;

 <https://orcid.org/0000-0002-2242-1004>

КОНФЛІКТ ПОКОЛІНЬ «БАТЬКИ І ДІТИ» ЯК ВИКЛИК ПЕДАГОГАМ

Представлено так званий конфлікт «батьки та діти» як наявність недостатнього взаєморозуміння у сфері освіти між поколіннями студентів та педагогів. Показано необхідність розробки психолого-педагогічної концепції взаємодії з курсантами та студентами, які навчаються в українських ЗВО.

Старых родителей скоро совсем почитать перестанут;

Будут их яро и зло поносить нечестивые дети

Тяжкою бранью, не зная возмездья богов; не захочет

Больше никто доставлять пропитанья родителям старым.

(Гесіод, 8-7 ст. до н.е. [1])

Проблема «батьки і діти» – проблема конфлікту поколінь, не є новою у суспільному житті. Вже більш двох тисячоліть відомий крилатий вислів: О, часи! О, звичай! (лат. О tempora! О mores!), що належить Марку Туллію Цицерону. Цей вираз зазвичай застосовують, констатуючи занепад моралі, засуджуючи молоде покоління, яке не поважає батьків. А вже у часи і Тургенєва і його роману «Отцы и дети» соціальні зміни у суспільстві досить помітно прискорили свій темп, що було обумовлене розвитком капіталістичних відносин у Європі, і латентний конфлікт «батьки і діти» набув помітної гостроти.

Сутність його полягає в тому, що соціальні зміни у суспільстві за період 20–30 років - час вступу в соціальне життя нового покоління - можуть бути суттєво значними. Тому кожне молоде покоління людей зростає і соціалізується в нових соціальних умовах, що помітно відрізняються від тих, в яких зростало і соціалізувалося попереднє покоління – покоління їх батьків. Через те батьки ментально (подумки) живуть в світі своєї юності і дуже часто цілком не розуміють цінності і мотивації вчинків молодшого покоління. Ті ж вже живуть в своєму – «новому» часі і не розуміють вчинки старших людей та їх ціннісні уявлення. Це неповне розуміння один одного і є латентним конфліктом поколінь, яке в деяких випадках може набувати й гострої відкритої форми.

З 1991 р. у США почала розвиватися теорія поколінь [2], на думку авторів якої Нейла Хоува (Neil Howe) і Вільяма Штрауса (William Strauss) саме цінності і їх схожість, а не вік, формують і визначають так

звані ними *соціальні покоління*. Це групи людей, які народжені у один приблизно двадцятирічний період, і які володіють трьома загальними критеріями: вікове положення в історії, що має на увазі під собою переживання одних і тих же історичних подій в приблизно однаковому віці, загальні, єдині вірування і моделі поведінки та відчуття причетності до даного покоління [2]. Ці якості та уявлення формуються у дітей до 12–14 років під впливом суспільних подій, технічних можливостей і особливостей виховання зі схожими цінностями. Виділяються на цей час 4 типи активних поколінь: бебі-бумери (1943–1963), покоління X (1963–1980), покоління Y (1980–1995), покоління Z (1995–2010) [3].

Звичайно, у різних країнах є певні історичні і соціальні особливості, які впливали на вікові рамки соціальних поколінь та характер і поведінку їх представників. Теорію поколінь сьогодні в різних країнах активно розробляють соціологи і психологи, пристосовуючи опис характеристик і вікові рамки поколінь до місцевих історичних та соціальних умов. Так, найчастіше культурологи та демографи називають роком народження «покоління Z» 1991 рік – час створення мережі Інтернет, а деякі інші науковці пропонують вважати точкою відліку існування цього покоління 2001 рік – часу входження Інтернету до повсякденного життя. В Японії роками народження «покоління Z» вважають 1985–1992, бо рівень технологічного прогресу в повсякденному житті жителів Японії був вищим за інші країни [4]. В Україні, як вважають деякі дослідники, це покоління з'явилося пізніше – в період з 2000 по 2004 роки. Цю теорію зараз широко використовують на практиці управлінці, економісти, маркетингологи тощо.

Є ще одна сфера людської діяльності, де дуже тісно співпрацюють різні покоління – це педагогіка. Відійшла в минуле теза, що «учень – школяр, студент, курсант це посудина, яку потрібно наповнити знаннями»; зараз у багатьох випадках суб'єкт-суб'єктні відносини переважають у навчальному процесі [5]. Але проблема полягає в тому, що світобачення та його цінності у покоління викладачів і покоління їх учнів не співпадають однозначно, що веде до непорозуміння між ними. Це й відображається на навчальному процесі. Фактично життя кидає виклик вчителям. Фахові викладачі помічають, що накопичений ними за роки педагогічної праці методичний досвід поступово втрачає свою актуальність, їм треба перевчатися і ефективно змінювати стиль роботи, бо помітно змінюється об'єкт навчання. Учні нового покоління – школярі, студенти, курсанти набувають завдяки соціальним змінам у суспільстві нових знань, умінь, звичок та специфічних психологічних особливостей, не завжди корисних у навчанні.

Таким чином, сучасна психолого-педагогічна проблема полягає в тому, що без фахового знання особливостей сучасних учнів – школярів,

студентів, курсантів, не можна запропонувати сучасні концепції і програми дій з їх навчання, виховання та соціалізації. За кордоном у Росії цією проблемою на рівні шкільного навчання займаються фахові психологи і педагоги [6, 7], а в Україні цьому питанню присвячено лише кілька робіт, де наведені висновки та рекомендації закордонних дослідників (див., наприклад, [8]). Що стосується сучасної освіти у вузах, то ця тема дослідниками практично не розглядається.

Виходячи з цього, стає край важливою розробка концепції педагогічної взаємодії з курсантами та студентами, які навчаються в українських ЗВО. На нашу думку, вона мусить спиратися на соціологічні та психологічні дослідження з виявлення психологічних та соціологічних (обумовлених соціальним середовищем) особливостей тих, хто навчається, їх цінностей, інтересів і уявлень з наступним педагогічним аналізом результатів та розробкою необхідних методичних засобів ефективної взаємодії з курсантами і студентами з урахуванням їх особливостей, включаючи необхідну корекцію.

Список бібліографічних посилань

1. Гесиод. Работы и дни: земледельческая поэма / пер. В. В. Вересаева. М. : Недра, 1927. 88 с.
2. Ожиганова Е. М. Теория поколений Н. Хоува и В. Штрауса: возможности практического применения. *Бизнес-образование в экономике знаний*. 2015. № 1. С. 94–97.
3. Колмакова Л. О., Совершенна І. О. Чого варто очікувати і як управляти представниками покоління Z? / Глобальні проблеми економіки та фінансів : тези доп. IX Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ-Прага-Відень, 31 трав. 2017 р.). Київ : Фінансово-економічна наукова рада, 2017. С. 20–23. URL: <https://www.inter-nauka.com/issues/conf-2017/may/2567> (дата звернення: 12.02.2020).
4. Покоління Z // Вікіпедія : віл. енцикл. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Покоління_Z (дата звернення: 12.02.2020).
5. Саппа М. М. Паблік рілейшнз в учбовому процесі або театр одного актора // Психологічні та педагогічні проблеми професійної освіти та патріотичного виховання персоналу системи МВС України : тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 30 берез. 2018 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Харків, 2018. С. 47–51.
6. Солдатова Г. У., Рассказова Е. И. «Цифровой разрыв» и межпоколенческие отношения детей и родителей. *Психологический журнал*. 2016. Т. 37, № 5. С. 44–54.
7. Сапа А. В. Поколение Z – поколение эпохи ФГОС. *Инновационные проекты и программы в образовании*. 2014. № 2. С. 24–30.
8. Коростіль Л. А. Покоління Z: пошук способів педагогічної взаємодії. *Народна освіта*. 2018. Вип. 1. С. 82–88. URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=5229 (дата звернення: 12.02.2020).

Отримано 17.02.2020

